

формувати національну ідентичність кожного вихованця і зберегти притаманному менталітету риси характеру, які треба враховувати педагогам:

- любов до рідної землі, прагнення оберігати, захищати свою Батьківщину;
- гуманне ставлення до природи та зв'язку з рідною землею;
- толерантне ставлення до інших, емоційність, підвищена чутливість;
- схильність до доброзичливого, широкого спілкування.

Відповідно, можна визначити й завдання, що постають перед українськими педагогами:

- сприяти розвитку в малят громадянськості, самостійності, відповідальності;
- виховувати почуття єдності з громадянами своєї країни, інших країн, культур, рас, готовність спілкуватися, брати участь у спільних справах, допомагати. В умовах глобалізації варто приділяти увагу вихованню людяності, яка проявляється у ставленні до людей, всіх живих істот.

Явища сучасного світу потребують залучення до їх розв'язання людей, які готові безкорисливо допомагати іншим, хто цього потребує – людям, тваринам, природі. Таких людей називають волонтерами. Тому студентів варто ознайомити з таким явищем, як волонтерський рух в Україні та у світі, з різними сферами діяльності цих людей, як допомога військовим, догляд за хворими, порятунок тварин тощо. Важливо показувати, як стати такими турботливими, шляхетними, милосердними людьми, якими є волонтери, в повсякденні та спонукати у пошуку людей, які потребують допомоги, справ, до яких можна долучитися. Важливо довести до свідомості, що поруч є багато людей, які потребують допомоги волонтерів і можна долучитися до цієї благородної діяльності вже сьогодні.

Реалії сучасного життя ставлять педагогів перед необхідністю визначення пріоритетних напрямків виховання, які дадуть змогу формувати національний характер, осучаснювати форми й засоби реалізації виховного змісту. Отже, відповіддю педагогів на виклики глобалізації є такі дії, як визнання місії дошкільної освіти в забезпеченні національного відродження та формуванні в дітей сучасних рис національного характеру, модернізація системи національної освіти відповідно до рівня сучасного цивілізаційного розвитку.

Список літератури:

1. Кремень В. Якісна освіта – вимога сьогодення / В. Кремень // Дошкільне виховання. – 2015. – № 1. – С. 2-4.
2. Луценко І. Дошкільна освіта і глобалізація / І. Луценко // Дошкільне виховання. – 2016. – № 3. – С. 2-5.

Іванцев Л. І.

кандидат психологічних наук,

доцент кафедри загальної та клінічної психології

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

м. Івано-Франківськ, Україна

ОСОБЛИВІСТЬ КОМПЛЕКСНОГО ПІДХОДУ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСІВ ЖИТТЄТВОРЕННЯ В КОНТЕКСТІ ПРОБЛЕМИ ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ

Складність теоретико-методологічного аналізу проблем життєтворення та побудова на цій основі експериментальної моделі процесу набуття досвіду у власному життєтворенні визначається складністю психологічного дослідження особистості, яка не тільки є багатогранною і багатоаспектною за своєю сутністю, вона, крім того, на відміну від багатьох інших феноменів, входить у світ одночасно і як об'єкт, і як суб'єкт.

Унікальність особистості полягає в тому, що вона є неповторною і, з одного боку, носієм свідомості, мислення і почування, суб'єктом, який сам себе співвідносить із собою і з усіма іншими та світом, а з іншого боку, цей суб'єкт існує реально, тобто є в той же час і об'єктом.

Відповідно до цього підходи до дослідження особистості умовно можна розділити на об'єктивний суб'єктивний і інтерсуб'єктивний, тобто діалогічний підхід.

За об'єктивним підходом особистість розглядається щодо її зовнішньо-об'єктивних аспектів. Такий підхід дозволяє створювати системно-структурні багатовимірні моделі особистості і на їх основі процес тестування з використанням при цьому математичних методів, наприклад, кореляційно-факторного і регресивного аналізу. Проте результати застосування даних методів стосуються особистісних характеристик, насамперед усталених або таких, що повільно змінюються. Вони не дозволяють розглядати особистість як таку, що діє, думає і розвивається, а тому сьогодні не можуть повністю задовольняти потреби теорії і практики.

Реалізація суб'єктивного підходу має на меті не зовнішні стабільні характеристики, що відповідають певному набору об'єктивних характеристик у просторі діагностичних показників, а погляд на особистість «із середини», з боку суб'єкта, який є носієм певної картини світу, що утворює певний мікрокосм індивідуальних значень і смислів. Це дає можливість акцентувати увагу на її активності і творчих імпульсах. Таким чином, поведінка особистості розглядається як така, що залежить не тільки від зовнішніх умов існування, але є внутрішньо детермінованою, тобто особистість стає володарем власної долі, активним творцем свого життєвого шляху. Загалом суб'єктивний підхід стає можливим і повноцінним лише тоді, коли особистість не тільки має певний погляд на світ, певну картину світу, розвинуте відчуття свого місця у ньому, але й здатна до рефлексії відповідної активності, коли вона має розвинуту свідомість і пристрасть до самовдосконалення та самопізнання, коли вона може бути помічником дослідника. Не варто розглядати ці риси суб'єктивного підходу як обмеження. Вони перетворюються у його позитивні аспекти, коли досліджуються видатні особистості або процеси досягнення особистістю певних корисних психологічних новоутворень. Тобто можна погодитись, що суб'єктивний підхід слід застосовувати не тільки до вивчення особистостей неординарних, які мають певні досягнення, високі моральні якості і благополучні характеристики у міжособистісній сфері, але й до вивчення людей, у яких рефлексія розвинута слабо. До таких людей насамперед слід віднести студентську молодь, яка лише поступово набуває життєвого досвіду. Крім того, застосування згаданого підходу надає змогу виділити певні стадії розвитку особистості.

У процесі реалізації цього принципу зростає роль інтерсуб'єктивного підходу до вивчення особистості, оскільки першочергова увага приділяється аспекту розвитку особистості в процесі дослідження і внаслідок дослідження. Даний підхід є розвитком, продовженням суб'єктивного. З одного боку, він дозволяє тому, хто вважає це необхідним, піддати рефлексії свій внутрішній світ, активно і творчо поставитись до побудови власного життя. З іншого боку, в діалогічному підході виникає потреба у тих, хто, навпаки, має слабку рефлексію, кому потрібна допомога. Адже будь-яка особистість, навіть така, що є далекою від послідовного мислення, все ж таки має певну, хай неусвідомлену нею, «ідеологію», яку можна певним чином виявити, сформулювати замість неї, застосовуючи в процесі дослідження діалогічні стосунки. Далі, зробивши її предметом спільного дослідження, психолог може надати реальну допомогу людині. Метою діалогічного підходу є, таким чином, виявити можливості змін, знайти засоби її вдосконалення і покращення, встановити можливості придбання корисних новоутворень.

Таким чином, комплексний підхід, тобто такий, що розглядає об'єктивний, суб'єктивний і діалогічний підходи до проблем виховання як у дитячому, так і в більш зрілому віці на основі поняття життєвого шляху і ролі самовиявлення й засобів життєтворчості як категорій, за допомогою яких він досліджується, забезпечує виявлення найважливіших загальних педагогічних чинників і впливів, пропонує шляхи дослідження.

Вивчення проблем життєвого шляху та життєтворчості особистості відбувається в загальному руслі психологічних досліджень, метою яких є намагання відійти від позитивістського підходу, тобто більш уважно поставитись до окремої людини, досліджуючи її при цьому не тільки у особистісно-суб'єктивних вимірах, але й виявити ті знання, які б могли практично допомогти відкоригувати її життєвий шлях, позитивно вплинути на неї, тим часом як позитивістській підхід у психологічних дослідженнях означає, що метою дослідження є виявлення можливих прихованих кількісних закономірностей, що стосуються певного масиву досліджуваних.

Отже, таке дослідження повинне базуватись на проведенні масових експериментів, застосуванні кількісних методів і на відповідному опрацюванні статистичних даних. Не заперечуючи важливість такого підходу, слід підкреслити, що в психології використовується й інший підхід, який бере до уваги окрему особистість, визначає її унікальність, а не тільки те, що робить її схожою на інших людей. Така точка ґрунтується на тому, що не варто і не зручно користуватись загальними законами в конкретних випадках, коли значення набувають випадкові збіги обставин і ситуацій. Останнє має більше підстав для того, щоб претендувати на здатність відтворити точнішу картину дійсності, яка стосується окремої людини і яка визначається грою випадкових і не завжди визначених життєвих сил і чинників.

До позитивістського підходу тяжіє біхевіоральний, в центрі якого стоїть не особистість, а необхідність розв'язання лише певних конкретних психологічних проблем. Людина при цьому розглядається лише як продукт навколишнього середовища, у якій відсутні довготривалі цілі, довготривале внутрішнє життя. Краще відповідає підходам розуміючої і критичної соціології психодинамічний напрямок, який відбито в теоріях психоаналізу З. Фрейда, індивідуальної психології А. Адлера, аналітичної психології К. Юнга, транзакційного аналізу Е. Берна та інших, у яких особистість не тільки вивчається, але й піддається психотерапевтичним впливам і корекціям на основі усвідомлення клієнтом своїх глибинних внутрішніх процесів і на оволодінні ними. Критика таких підходів спирається на те, що тлумачення сновидінь і вільних асоціацій, коли відбувається подолання опору клієнта, відбувається не усвідомлення неусвідомленого, а формування певного нового образу внутрішнього світу, в межах якого і здійснюється корекція.

Багато дослідників також не погоджується з припущенням про жорстку залежність від негативних і деструктивних впливів ранніх періодів життя, що зменшує можливість впливів поточного досвіду людини. Лише гуманістична психологія ставить у центр уваги конкретну особистість, але, на відміну від психоаналізу, основну увагу віддає її досвіду і можливостям, станам і потребам. Головним знаряддям дослідника стає співпереживання і сприйняття внутрішнього світу людини з метою не тільки його вивчення, але й сприяння його внутрішньому зростанню, без першорядної уваги різним періодам минулого з їх негативно-деструктивними впливами. У працях лідерів гуманістичного підходу та інших, прихильників цього підходу, уявлення про людину полягають в тому, що вона розвивається, прагне самоактуалізації, їй притаманна свобода волі, вона має можливість приймати рішення і брати на себе відповідальність.

Отже, поведінку окремої людини слід розглядати як текст, у якому треба виявити приховані конкретні імпліцитні значення, щоб правильно його розтлумачити і мати можливість дати відповідь. Тоді як застосування статистичних методів і пошук універсальних закономірностей сприяє утворенню лише загальних уявлень про природу явища, методи «розуміючої» психології передбачають вивчення конкретної людської поведінки в умовах безпосереднього контакту з людьми та в умовах звичайних ситуацій.

Поняття життєвого шляху особистості, таким чином, стосуючись минулого і майбутнього людини у її найважливіших проявах, дає можливість торкнутись її душі, її внутрішнього світу, стає важливим знаряддям у руках практичного психолога.

Список літератури:

1. Анцыферова Л. И. Психология повседневности: жизненный мир личности и техники ее бытия // Психологический журнал. – 1993. – № 2. – С. 3-16.
2. Ньюман Л. Значение методологии: три основных подхода // Социс. – 1998. – № 12. – С. 4-13.
3. Петровский А. В. Индивид и его потребность быть личностью // Вопросы философии. – 1982. – № 4. – С. 3-12.
4. Томэ Х. Теоретические и эмпирические основы психологии развития человеческой жизни // Принципы развития в психологии. – М., 1978. – С. 45-59.
5. Чижевский А. Л. Космический пульс жизни. – М.: Мысль, 1995. – 767 с.
6. Шевандрин Н. И. Психодиагностика, коррекция и развитие личности. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1999. – 512 с.

Іванцев Н. І.

кандидат психологічних наук,

доцент кафедри загальної та клінічної психології

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

м. Івано-Франківськ, Україна

ДО ПРОБЛЕМИ ОСОБИСТІСНОГО ЗРОСТАННЯ І ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗДОРОВ'Я СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

В умовах загострення глобальних проблем зростає необхідність спиратися на гуманістичну парадигму, оскільки значущість гуманістичних підходів стимулюється не лише моральними міркуваннями, а й стає передумовою виживання соціуму й усього людства [1]. Це означає, що без цілеспрямованого впорядкування потребнісно-мотиваційних інтенцій з обов'язковим передбаченням самоактуалізації як вершинної потреби, властивих людині як органічній цілісності, не можна сподіватися на гармонізацію суспільних відносин. Розбудова правової, соціально-орієнтованої держави неможлива без усвідомлення людиною основних складових свого індивідуального й суспільного буття, оскільки «у системі освіти необхідно поєднувати два начала: знань і моральності, бо розрив між ними породжує або моральних калік, або егоїстів». Відповідно, ступінь самоактуалізації слід підвищувати вже у молодому віці, адже саме в цьому періоді гостро постає проблема ціннісного самовизначення, постійного вибору між особистісним зростанням і рухом назад, між самоактуалізацією та регресією. Це видається особливо актуальним і з тих причин, що молодь у сучасних умовах втратила віру в загальнолюдські цінності, відбулись майже незворотні зміни в змісті життєвих орієнтацій. Підвищення ж ступеня самоактуалізації молоді якраз і сприятиме поверненню втрачених смислів життя. При цьому знизиться регулятивна функція захисних механізмів (десакралізації), спостерігатиметься відновлення морально-ціннісного насичення існування людини (оволодіння ресакралізацією) [2].

В даному контексті важливим є особистісне зростання студентської молоді. Поняття «особистісне зростання» за психологічним наповненням близьке до поняття «самоактуалізація», яке у науковому світі трактують як активний процес становлення, в якому людина бере на себе відповідальність за свій майбутній життєвий шлях.

Представники гуманістичної психології (А. Маслоу, Г. Олпорт, К. Роджерс та інші) розуміють як розкриття нею своїх потенцій і творчих здібностей, подолання негативних впливів середовища, які заважають їй саморозвитку і самоствердженню.

